

# PROCES KARNY

redakcja naukowa

Kazimierz Marszał, Jarosław Zagrodnik

Radosław Koper, Kazimierz Marszał  
Jarosław Zagrodnik, Kazimierz Zgryzek

---

---

---

SERIA AKADEMICKA



Wolters Kluwer

# PROCES KARNY

**redakcja naukowa**

**Kazimierz Marszał, Jarosław Zagrodnik**

Radosław Koper, Kazimierz Marszał  
Jarosław Zagrodnik, Kazimierz Zgryzek

---

---

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

**proinfo.pl**  
księgarnia internetowa

---

*Stan prawny na 1 września 2017 r.*

Wydawca  
*Monika Pawłowska*

Redaktor prowadzący  
*Joanna Ołówek*

Opracowanie redakcyjne  
*Agnieszka Zagozda*

Łamanie  
*Wolters Kluwer Polska*

Poszczególne części opracowali:

Radosław Koper – rozdziały V, VII, XI i XIV

Kazimierz Marszał – rozdział I (z wyjątkiem podrozdziałów 8 i 9), III, XII i XIII

Jarosław Zagrodnik – rozdział I (podrozdziały 8 i 9), rozdziały IV, IX, XV

Kazimierz Zgryzek – rozdziały II, VI, VIII, X

.....  
Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących  
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej  
w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.  
A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.  
.....

prawoLubni

**SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ**  
Więcej na [www.legalnakultura.pl](http://www.legalnakultura.pl)  
**POLSKA IZBA KSIĄŻKI**

© Copyright by  
Wolters Kluwer Polska SA, 2017

ISBN: 978-83-8107-738-5

Dział Praw Autorskich  
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33  
tel. 22 535 82 19  
e-mail: [ksiazki@wolterskluwer.pl](mailto:ksiazki@wolterskluwer.pl)

[www.wolterskluwer.pl](http://www.wolterskluwer.pl)  
księgarnia internetowa [www.profinfo.pl](http://www.profinfo.pl)

## SPIS TREŚCI

|  |    |
|--|----|
| <b>Wykaz skrótów</b> .....   | 17 |
| <b>Słowo wstępne</b> .....   | 21 |
| <b>Rozdział I</b>  |    |
| <b>Zagadnienia wstępne</b> .....   | 23 |
| 1. Pojęcie procesu karnego .....   | 23 |
| 2. Przedmiot i podstawa faktyczna procesu karnego .....  | 26 |
| 3. Cel procesu karnego .....   | 29 |
| 4. Funkcje procesu karnego .....   | 37 |
| 5. Gwarancje procesowe .....   | 39 |
| 6. Prawo karne procesowe i jego funkcje .....  | 42 |
| 7. Źródła prawa karnego procesowego .....  | 43 |
| 8. Wpływ prawa międzynarodowego i orzecznictwa organów<br>międzynarodowych na polski proces karny .....  | 45 |
| 8.1. Międzynarodowe źródła prawa karnego procesowego i ich wpływ na<br>kształt polskiego procesu karnego .....   | 45 |
| 8.2. Wpływ orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na<br>standardy polskiego procesu karnego .....   | 48 |
| 8.3. Instytucja pytań prejudycjalnych do Trybunału Sprawiedliwości<br>Unii Europejskiej w kontekście wymiaru sprawiedliwości<br>w sprawach karnych ..... | 52 |
| 9. Konstytucyjne podstawy procesu karnego .....  | 55 |
| 9.1. Znaczenie Konstytucji RP w procesie karnym .....  | 55 |
| 9.2. Zasady ustrojowo-organizacyjne .....  | 59 |
| 9.2.1. Zasada sądowego wymiaru sprawiedliwości .....   | 59 |
| 9.2.2. Zasada prawa do sądu .....  | 62 |
| 9.2.3. Zasada bezstronności .....  | 65 |
| 9.2.4. Zasada niezawisłości sędziowskiej .....   | 67 |
| 9.2.5. Zasada kolegialności sądów .....  | 69 |
| 9.2.6. Zasada udziału czynnika społecznego w procesie karnym .....   | 71 |
| 10. Obowiązywanie prawa karnego procesowego .....  | 76 |

|  |    |
|--|----|
| 10.1. Obowiązkiwanie prawa karnego procesowego w miejscu ..... | 76 |
| 10.2. Obowiązkiwanie prawa karnego procesowego w czasie .....  | 77 |

## Rozdział II

|   |     |
|---|-----|
| <b>Zasady procesu karnego</b> .....                                 | 79  |
| 1. Pojęcie i klasyfikacja zasad procesu karnego .....               | 79  |
| 1.1. Znaczenie zasad procesu karnego .....                          | 79  |
| 1.2. Pojęcie zasad procesu karnego .....                            | 79  |
| 1.3. System zasad procesu karnego .....                             | 82  |
| 2. Zasada humanitaryzmu .....                                       | 84  |
| 3. Zasady ściśle procesowe .....                                    | 85  |
| 3.1. Zasady związane z wszczęciem procesu karnego .....             | 85  |
| 3.1.1. Zasada oficjalności (ścigania z urzędu) .....                | 85  |
| 3.1.2. Zasada legalizmu .....                                       | 90  |
| 3.1.3. Zasada skargowości .....                                     | 95  |
| 3.2. Zasady dotyczące postępowania dowodowego .....                 | 102 |
| 3.2.1. Zasada prawdy .....  | 102 |
| 3.2.2. Zasada bezpośredniości .....                                 | 106 |
| 3.2.3. Zasada koncentracji materiału dowodowego .....               | 108 |
| 3.2.4. Zasada swobodnej oceny dowodów .....                         | 110 |
| 3.3. Zasady dotyczące formy i sposobu prowadzenia procesu .....     | 113 |
| 3.3.1. Zasada rzetelnego procesu .....                              | 113 |
| 3.3.2. Zasada kontrydiktoryjności .....                             | 117 |
| 3.3.3. Zasada jawności .....  | 121 |
| 3.3.4. Zasada ustności .....  | 127 |
| 3.3.5. Zasada szybkości postępowania karnego .....                  | 129 |
| 3.4. Zasady dotyczące sytuacji prawnej oskarżonego w procesie ..... | 130 |
| 3.4.1. Zasada domniemania niewinności oskarżonego .....             | 131 |
| 3.4.2. Zasada prawa do obrony oskarżonego .....                     | 138 |

## Rozdział III

|   |     |
|---|-----|
| <b>Przesłanki procesu karnego</b> .....           | 143 |
| 1. Pojęcie i podział przesłanek procesowych ..... | 143 |
| 2. Przegląd przesłanek procesowych .....          | 151 |
| 2.1. Pod sądność sądom karnym powszechnym .....   | 151 |
| 2.1.1. Pod sądność sądom karnym wojskowym .....   | 152 |
| 2.1.2. Pod sądność Trybunałowi Stanu .....        | 152 |
| 2.1.3. Ograniczenia pod sądności .....            | 153 |
| 2.2. Właściwość sądu .....                        | 159 |
| 2.3. Skarga .....                                 | 160 |
| 2.4. Istnienie stron procesowych .....            | 161 |
| 2.5. Prawomocność materialna .....                | 162 |

|   |     |
|---|-----|
| 2.6. Zawisłość sprawy.....              | 162 |
| 2.7. Przedawnienie karalności .....     | 163 |
| 2.8. Akt łaski – abolicja .....         | 167 |
| 2.9. Artykuł 17 § 1 pkt 1–4 k.p.k. .... | 168 |

## Rozdział IV

|   |            |
|---|------------|
| <b>Uczestnicy procesu karnego .....</b>                       | <b>169</b> |
| 1. Pojęcie uczestnika procesu karnego .....                   | 169        |
| 2. Organy procesowe .....                                     | 170        |
| 2.1. Pojęcie i rodzaje organów procesowych.....               | 170        |
| 2.2. Sądy.....  | 170        |
| 2.2.1. System sądów orzekających w sprawach karnych.....      | 170        |
| 2.2.2. Nadzór Sądu Najwyższego nad orzecznictwem sądowym..... | 171        |
| 2.2.3. Organy wewnętrzne sądu.....                            | 173        |
| 2.2.4. Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego .....         | 174        |
| 2.2.5. Właściwość sądu .....                                  | 180        |
| 2.2.6. Składy orzekające sądu.....                            | 188        |
| 2.2.7. Wyłączenie sędziego.....                               | 191        |
| 2.3. Organy prowadzące postępowanie przygotowawcze .....      | 195        |
| 2.3.1. Ogólna charakterystyka.....                            | 195        |
| 2.3.2. Prokurator.....  | 197        |
| 2.3.3. Policja i inne organy ścigania karnego .....           | 204        |
| 3. Strony procesowe.....                                      | 207        |
| 3.1. Zagadnienia ogólne .....                                 | 207        |
| 3.1.1. Pojęcie i rodzaje stron procesowych .....              | 207        |
| 3.1.2. Rodzaje stron procesowych.....                         | 209        |
| 3.1.3. Quasi-strony .....                                     | 211        |
| 3.1.4. Współuczestnictwo procesowe .....                      | 217        |
| 3.1.5. Zdolność procesowa .....                               | 219        |
| 3.1.6. Legitymacja procesowa .....                            | 220        |
| 3.2. Pojęcie i rodzaje oskarżycieli .....                     | 221        |
| 3.3. Oskarżyciel publiczny.....                               | 222        |
| 3.4. Pokrzywdzony .....                                       | 228        |
| 3.5. Oskarżyciel posiłkowy.....                               | 235        |
| 3.5.1. Pojęcie oskarżyciela posiłkowego .....                 | 235        |
| 3.5.2. Oskarżyciel posiłkowy uboczny .....                    | 236        |
| 3.5.3. Oskarżyciel posiłkowy subsydiarny.....                 | 237        |
| 3.5.4. Sytuacja procesowa oskarżyciela posiłkowego .....      | 241        |
| 3.6. Oskarżyciel prywatny .....                               | 243        |
| 3.7. Oskarżony.....   | 246        |
| 3.7.1. Pojęcie oskarżonego .....                              | 246        |
| 3.7.2. Uprawnienia oskarżonego.....                           | 247        |

|   |     |
|---|-----|
| 3.7.3. Obowiązki oskarżonego .....                  | 252 |
| 4. Przedstawiciele procesowi stron .....            | 255 |
| 4.1. Uwagi wstępne .....                            | 255 |
| 4.2. Przedstawiciel ustawowy .....                  | 256 |
| 4.3. obrońca .....                                  | 258 |
| 4.3.1. Uwagi wstępne .....                          | 258 |
| 4.3.2. Pozycja prawna obrońcy .....                 | 259 |
| 4.3.3. Obrona obligatoryjna .....                   | 260 |
| 4.3.4. Sposoby nawiązania stosunku obrończego ..... | 263 |
| 4.3.5. Zakres umocowania obrońcy .....              | 266 |
| 4.3.6. Ustanie stosunku obrończego .....            | 267 |
| 4.4. Pełnomocnik .....                              | 269 |
| 5. Rzecznicy interesu społecznego .....             | 273 |
| 5.1. Uwagi wstępne .....                            | 273 |
| 5.2. Przedstawiciel społeczny .....                 | 274 |

## **Rozdział V**

|  |            |
|--|------------|
| <b>Czynności procesowe .....</b>                               | <b>279</b> |
| 1. Pojęcie czynności procesowej .....                          | 279        |
| 2. Oświadczenia w procesie karnym .....                        | 281        |
| 3. Dopuszczalność i skuteczność czynności procesowych .....    | 283        |
| 4. Forma czynności procesowych .....                           | 289        |
| 5. Terminy procesowe .....                                     | 290        |
| 5.1. Pojęcie, funkcje i rodzaje terminów .....                 | 290        |
| 5.2. Obliczanie terminów .....                                 | 293        |
| 5.3. Przywrócenie terminu zawitego .....                       | 295        |
| 6. Miejsce i język czynności procesowych .....                 | 298        |
| 7. Decyzje procesowe .....                                     | 299        |
| 7.1. Orzeczenia i ich podziały .....                           | 299        |
| 7.2. Wyroki .....  | 300        |
| 7.3. Uchwały Sądu Najwyższego .....                            | 301        |
| 7.4. Postanowienia .....                                       | 301        |
| 7.5. Zarządzenia .....   | 303        |
| 7.6. Uzasadnienie decyzji procesowych .....                    | 304        |
| 7.7. Uzewnętrznianie i oznajmianie decyzji procesowych .....   | 306        |
| 7.8. Sprostowanie oczywistej omyłki w decyzji procesowej ..... | 307        |
| 7.9. Uzupelnienie orzeczeń .....                               | 308        |
| 8. Polecenia .....   | 309        |
| 9. Tryb wydawania orzeczeń .....                               | 310        |
| 9.1. Forum dla wydania orzeczenia .....                        | 310        |
| 9.2. Narada i głosowanie nad orzeczeniem .....                 | 312        |
| 9.3. Zdanie odrębne .....                                      | 314        |

|   |     |
|---|-----|
| 10. Prawomocność orzeczeń.....                                  | 316 |
| 11. Pozostałe grupy czynności procesowych.....                  | 320 |
| 11.1. Protokoły.....  | 320 |
| 11.2. Doręczanie pism.....                                      | 322 |
| 11.3. Odtworzenie zaginionych lub zniszczonych akt sprawy ..... | 323 |
| 11.4. Dostęp do akt sprawy .....                                | 323 |

## **Rozdział VI**

|  |            |
|--|------------|
| <b>Dowody .....</b>  | <b>329</b> |
| 1. Znaczenie dowodów w procesie karnym .....                             | 329        |
| 2. Pojęcie i rodzaje dowodów .....                                       | 331        |
| 3. Dopuszczalność dowodów w ogóle.....                                   | 334        |
| 4. Zakazy dowodowe.....  | 335        |
| 4.1. Pojęcie zakazów dowodowych.....                                     | 335        |
| 4.2. Zakazy dowodzenia.....  | 336        |
| 4.2.1. Zakazy dowodzenia oznaczonej tezy dowodowej.....                  | 336        |
| 4.2.2. Zakazy dowodzenia za pomocą określonego dowodu .....              | 337        |
| 4.2.3. Poszczególne zakazy dowodzenia za pomocą określonego dowodu ..... | 339        |
| 4.3. Zakazy stosowania niedopuszczalnych metod dowodzenia.....           | 349        |
| 4.4. Zakazy w zakresie wykorzystania dowodów w procesie karnym.....      | 352        |
| 5. Dowodzenie.....   | 354        |
| 5.1. Uwagi wstępne .....   | 354        |
| 5.2. Przedmiot dowodzenia.....   | 355        |
| 5.2.1. Określenie przedmiotu dowodzenia.....                             | 355        |
| 5.2.2. Notoryjność .....   | 357        |
| 5.2.3. Domniemania.....  | 358        |
| 5.3. Uprawdopodobnienie .....  | 359        |
| 5.4. Poszlaka .....  | 359        |
| 5.5. Prawny obowiązek dowodzenia i ciężar dowodowy.....                  | 360        |
| 5.6. Etapy dowodzenia .....  | 362        |
| 5.6.1. Uwagi wstępne .....   | 362        |
| 5.6.2. Poszukiwanie i wstępne zabezpieczenie dowodów.....                | 362        |
| 5.6.3. Wprowadzanie dowodów do procesu karnego .....                     | 362        |
| 5.6.4. Przeprowadzenie dowodów.....                                      | 366        |
| 5.6.5. Ocena dowodów i dokonywanie ustaleń faktycznych.....              | 372        |
| 6. Poszczególne źródła i środki dowodowe.....                            | 374        |
| 6.1. Oskarżony jako źródło dowodowe i jego wyjaśnienia .....             | 374        |
| 6.2. Świadek i jego zeznania .....                                       | 376        |
| 6.3. Biegły i jego opinia .....  | 390        |
| 6.4. Dokument i jego treść.....  | 396        |
| 6.5. Dowód rzeczowy i jego właściwości .....                             | 400        |



|  |     |
|--|-----|
| 6.6. Eksperyment procesowy i jego wyniki ..... | 403 |
| 6.7. Wywiad środowiskowy.....                  | 404 |

## **Rozdział VII**

|   |            |
|---|------------|
| <b>Środki przymusu w procesie karnym .....</b>  | <b>407</b> |
| 1. Ogólna charakterystyka środków przymusu karnopprocesowego .....                        | 407        |
| 2. Rodzaje i systematyka środków przymusu w procesie karnym .....                         | 413        |
| 3. Zatrzymanie .....  | 414        |
| 4. Środki zapobiegawcze .....   | 419        |
| 4.1. Ogólna charakterystyka .....   | 419        |
| 4.2. Tymczasowe aresztowanie .....  | 425        |
| 4.3. Poręczenie.....  | 433        |
| 4.3.1. Poręczenie majątkowe .....   | 433        |
| 4.3.2. Poręczenie społeczne.....  | 434        |
| 4.3.3. Poręczenie osoby godnej zaufania.....  | 434        |
| 4.4. Dozór Policji.....   | 435        |
| 4.5. Nakazanie opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym ..... | 435        |
| 4.6. Środki zapobiegawcze z art. 276 k.p.k. ....  | 436        |
| 4.7. Zakaz opuszczania kraju .....  | 437        |
| 5. Kary porządkowe.....   | 439        |
| 6. Przymusowe wykonanie czynności procesowych .....                                       | 442        |
| 6.1. Uwagi wstępne .....  | 442        |
| 6.2. Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie .....   | 443        |
| 6.3. Przymusowe poszukiwanie, wydobywanie i odebranie dowodów przestępstwa .....          | 444        |
| 6.4. Zabezpieczenie majątkowe.....  | 453        |

## **Rozdział VIII**

|   |            |
|---|------------|
| <b>Tok procesu karnego .....</b>  | <b>459</b> |
| 1. Ogólna charakterystyka .....   | 459        |
| 2. Zubożenie i wzbogacenie toku procesu.....  | 461        |
| 2.1. Zubożenie toku procesu .....   | 461        |
| 2.2. Wzbogacenie toku procesu.....  | 462        |
| 3. „Obumarzenie” procesu karnego .....  | 463        |
| 3.1. Bezwarunkowe umorzenie procesu karnego .....   | 463        |
| 3.1.1. Przyczyny bezwarunkowego umorzenia procesu karnego .....                                     | 463        |
| 3.1.2. Organy uprawnione do bezwarunkowego umorzenia procesu karnego.....                           | 465        |
| 3.1.3. Decyzja o bezwarunkowym umorzeniu procesu karnego .....                                      | 465        |
| 3.1.4. Czynności dokonywane w związku z bezwarunkowym umorzeniem postępowania przygotowawczego..... | 467        |

|  |     |
|--|-----|
| 3.1.5. Umorzenie postępowania przygotowawczego przez sąd<br>i zastosowanie środków zabezpieczających ..... | 467 |
| 3.1.6. Absorpcyjne umorzenie postępowania karnego.....   | 469 |
| 3.2. Warunkowe umorzenie postępowania karnego .....  | 471 |
| 3.2.1. Przesłanki warunkowego umorzenia postępowania karnego ....  | 471 |
| 3.2.2. Postępowanie w przedmiocie warunkowego umorzenia<br>postępowania.....                               | 472 |
| 3.2.3. Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego .....  | 473 |
| 4. Czasowe wstrzymanie biegu procesu karnego.....  | 474 |

## Rozdział IX

|   |            |
|---|------------|
| <b>Postępowanie przygotowawcze .....</b>  | <b>481</b> |
| 1. Ogólna charakterystyka postępowania przygotowawczego.....  | 481        |
| 1.1. Model postępowania przygotowawczego.....   | 481        |
| 1.2. Zadania postępowania przygotowawczego .....  | 483        |
| 1.3. Strony i ich przedstawiciele w postępowaniu przygotowawczym .....                                    | 485        |
| 1.3.1. Śledczość i przejawy kontrydiktoryjności postępowania<br>przygotowawczego .....                    | 485        |
| 1.3.2. Udział stron w czynnościach dowodowych postępowania<br>przygotowawczego .....                      | 487        |
| 1.4. Formy postępowania przygotowawczego .....  | 492        |
| 1.4.1. Uwagi wstępne .....  | 492        |
| 1.4.2. Śledztwo .....   | 494        |
| 1.4.3. Dochodzenie.....   | 498        |
| 2. Przebieg postępowania przygotowawczego .....   | 504        |
| 2.1. Wszczęcie i odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego .....                                     | 504        |
| 2.1.1. Podstawa wszczęcia postępowania przygotowawczego .....   | 504        |
| 2.1.2. Źródła informacji o przestępstwie .....  | 506        |
| 2.1.3. Czynności sprawdzające .....   | 508        |
| 2.1.4. Postanowienie o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia .....   | 510        |
| 2.1.5. Faktyczne wszczęcie postępowania przygotowawczego .....  | 512        |
| 2.1.6. Odmowa wszczęcia śledztwa lub dochodzenia .....  | 515        |
| 2.2. Instytucja przedstawienia zarzutów .....   | 518        |
| 2.2.1. Czas i podstawa przedstawienia zarzutów .....  | 518        |
| 2.2.2. Części składowe instytucji przedstawienia zarzutów.....  | 519        |
| 2.2.3. Odchylenia w kolejności dokonywania czynności w ramach<br>instytucji przedstawienia zarzutów ..... | 522        |
| 2.2.4. Rozszerzenie i zmiana zarzutów.....  | 523        |
| 2.3. Zakończenie śledztwa i dochodzenia .....   | 525        |
| 2.3.1. Zamknięcie śledztwa lub dochodzenia .....  | 525        |
| 2.3.2. Uzupełnienie trwającego postępowania przygotowawczego .....  | 529        |
| 3. Kontrola postępowania w stadium przygotowawczym .....  | 531        |

|  |     |
|--|-----|
| 3.1. Uwagi wstępne .....   | 531 |
| 3.2. Nadzór prokuratora nad śledztwem lub dochodzeniem .....                                 | 532 |
| 3.3. Kontrola prawomocnych postanowień o umorzeniu postępowania<br>przygotowawczego .....    | 534 |
| 3.3.1. Uwagi wstępne .....   | 534 |
| 3.3.2. Podjęcie umorzonego postępowania przygotowawczego .....                               | 534 |
| 3.3.3. Wznowienie prawomocnie umorzonego postępowania<br>przygotowawczego .....              | 535 |
| 3.3.4. Nadzwyczajne wznowienie prawomocnie umorzonego<br>postępowania przygotowawczego ..... | 537 |
| 3.4. Kontrola trwającego postępowania przygotowawczego na wniosek ...                        | 538 |
| 3.5. Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym .....                                     | 540 |
| 4. Zasadnicza skarga karna .....   | 543 |
| 4.1. Pojęcie i istota zasadniczej skargi karnej .....  | 543 |
| 4.2. Funkcje aktu oskarżenia .....   | 544 |
| 4.3. Forma zasadniczej skargi karnej .....   | 546 |
| 4.3.1. Uwagi ogólne .....  | 546 |
| 4.3.2. Akt oskarżenia .....  | 546 |
| 4.3.3. Skargi zastępujące akt oskarżenia .....   | 553 |
| 4.3.4. Inne zasadnicze skargi karne .....  | 554 |

## **Rozdział X**

|   |     |
|---|-----|
| <b>Postępowanie główne</b> .....  | 557 |
| 1. Przygotowanie do rozprawy głównej .....  | 557 |
| 1.1. Oddanie pod sąd – zagadnienia ogólne .....   | 557 |
| 1.2. Kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia .....                                     | 559 |
| 1.3. Wstępne badanie sprawy .....   | 566 |
| 1.3.1. Obligatoryjne posiedzenie przed rozprawą .....                                       | 568 |
| 1.3.2. Fakultatywne posiedzenie przed rozprawą .....  | 573 |
| 1.3.3. Posiedzenie przygotowawcze (art. 349 k.p.k.) .....                                   | 575 |
| 1.4. Czynności związane z organizacją rozprawy .....  | 577 |
| 2. Ogólna charakterystyka rozprawy głównej .....  | 580 |
| 3. Część wstępna rozprawy głównej .....   | 582 |
| 4. Przewód sądowy .....   | 588 |
| 4.1. Zwięzłe przedstawienie przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia .....                    | 588 |
| 4.2. Wyjaśnienia oskarżonego .....  | 589 |
| 4.3. Dalsze postępowanie dowodowe .....   | 593 |
| 4.4. Przerwa i odroczenie rozprawy .....  | 600 |
| 4.5. Przerwa i odroczenie w celu przedstawienia dowodów .....                               | 604 |
| 4.6. Przekazanie sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub<br>dochodzenia ..... | 608 |
| 4.7. Przedmiotowe rozszerzenie oskarżenia .....   | 610 |

|  |     |
|--|-----|
| 4.8. Zmiana kwalifikacji prawnej czynu na rozprawie.....             | 612 |
| 4.9. Zamknięcie przewodu sądowego.....                               | 613 |
| 4.10. Wznowienie zamkniętego przewodu sądowego.....                  | 613 |
| 5. Przemówienia stron.....   | 614 |
| 6. Wyrokowanie.....  | 616 |
| 6.1. Narada i głosowanie nad wyrokiem.....                           | 617 |
| 6.2. Odroczenie wydania wyroku.....                                  | 617 |
| 6.3. Sporządzenie wyroku na piśmie.....                              | 618 |
| 6.4. Ogłoszenie wyroku.....  | 620 |
| 6.5. Ustne przytoczenie najważniejszych powodów wyroku.....          | 621 |
| 6.6. Pouczenie o prawie, terminie i sposobie zaskarżenia wyroku..... | 622 |
| 6.7. Zamknięcie rozprawy głównej.....                                | 622 |
| 7. Czynności końcowe w sądzie pierwszej instancji.....               | 622 |
| 7.1. Uwagi ogólne.....   | 622 |
| 7.2. Doręczenie oskarżonemu odpisu wyroku.....                       | 623 |
| 7.3. Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku na piśmie.....       | 624 |
| 7.4. Sporządzenie uzasadnienia wyroku.....                           | 626 |
| 7.5. Czynności związane z uprawomocnieniem się wyroku.....           | 629 |

## Rozdział XI

|  |            |
|--|------------|
| <b>Kodeksowe postępowania szczególne.....</b>                        | <b>631</b> |
| 1. Konstrukcja postępowań szczególnych.....                          | 631        |
| 2. Postępowanie nakazowe.....  | 634        |
| 2.1. Ogólna charakterystyka.....                                     | 634        |
| 2.2. Przesłanki postępowania nakazowego.....                         | 635        |
| 2.3. Przebieg postępowania nakazowego.....                           | 636        |
| 3. Postępowanie przyspieszone.....                                   | 640        |
| 3.1. Ogólna charakterystyka.....                                     | 640        |
| 3.2. Przesłanki postępowania przyspieszonego.....                    | 640        |
| 3.2.1. Przesłanki pozytywne.....                                     | 641        |
| 3.2.2. Przesłanki negatywne.....                                     | 643        |
| 3.3. Przebieg postępowania przyspieszonego.....                      | 645        |
| 3.3.1. Postępowanie przygotowawcze.....                              | 645        |
| 3.3.2. Postępowanie przed sądem.....                                 | 647        |
| 3.4. „Rozprawa odmiejscowiona”.....                                  | 649        |
| 4. Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego.....              | 653        |
| 4.1. Ogólna charakterystyka.....                                     | 653        |
| 4.2. Przesłanki postępowania w sprawach z oskarżenia prywatnego..... | 653        |
| 4.2.1. Przesłanki pozytywne.....                                     | 653        |
| 4.2.2. Przesłanki negatywne.....                                     | 654        |
| 4.3. Oskarżenie wzajemne.....  | 657        |
| 4.4. Przebieg postępowania prywatnoskargowego.....                   | 658        |

|   |     |
|---|-----|
| 4.4.1. Postępowanie przygotowawcze..... | 658 |
| 4.4.2. Postępowanie przed sądem .....   | 659 |

## Rozdział XII

|  |            |
|--|------------|
| <b>Postępowanie odwoławcze .....</b>   | <b>663</b> |
| 1. Ogólna charakterystyka systemu kontroli odwoławczej .....   | 663        |
| 1.1. Uwagi wstępne .....   | 663        |
| 1.2. Środki zaskarżenia .....  | 665        |
| 1.3. Środki odwoławcze.....  | 666        |
| 1.4. Pozostałe środki zaskarżenia.....   | 668        |
| 2. Zagadnienia ogólne kontroli odwoławczej .....   | 669        |
| 2.1. Uwagi wstępne .....   | 669        |
| 2.2. Dopuszczalność środka odwoławczego .....  | 670        |
| 2.3. Wymogi formalne skargi odwoławczej.....   | 672        |
| 2.4. Cofnięcie wniesionego środka odwoławczego .....   | 674        |
| 2.5. Przyczyny odwoławcze .....  | 675        |
| 2.5.1. Obraza prawa materialnego .....   | 676        |
| 2.5.2. Obraza przepisów postępowania.....  | 677        |
| 2.5.3. Błąd w ustaleniach faktycznych.....   | 679        |
| 2.5.4. Rażąca niewspółmierność kary .....  | 680        |
| 2.5.5. Inne przyczyny odwoławcze.....  | 681        |
| 2.6. Zakres kontroli odwoławczej.....  | 681        |
| 2.6.1. Uwagi wstępne .....   | 681        |
| 2.6.2. Granice środka odwoławczego .....   | 682        |
| 2.6.3. Kierunek środka odwoławczego.....   | 685        |
| 2.6.4. Reguły <i>ne peius</i> .....  | 689        |
| 2.6.5. Bezwzględne przyczyny odwoławcze.....   | 690        |
| 2.6.6. Orzekanie w instancji odwoławczej w sprawie oskarżonego, co do którego nie wniesiono środka odwoławczego..... | 699        |
| 2.6.7. Rozpoznanie sprawy w ograniczonym zakresie .....  | 700        |
| 2.7. Pytania prawne i ich rozstrzygnięcie.....   | 700        |
| 2.8. Rozstrzygnięcia sądu odwoławczego.....  | 702        |
| 2.9. Postępowanie ponowne .....  | 704        |
| 3. Postępowanie apelacyjne .....   | 707        |
| 3.1. Skarga apelacyjna i osoby uprawnione do jej wniesienia .....  | 707        |
| 3.2. Postępowanie apelacyjne przed sądem pierwszej instancji.....  | 708        |
| 3.3. Postępowanie apelacyjne przed sądem drugiej instancji .....   | 709        |
| 3.3.1. Przygotowanie do rozprawy apelacyjnej.....  | 710        |
| 3.3.2. Rozprawa apelacyjna .....   | 711        |
| 3.3.3. Czynności końcowe .....   | 712        |
| 4. Postępowanie zażaleniowe .....  | 713        |
| 4.1. Przedmiot zaskarżenia zażaleniowego.....  | 714        |

|  |     |
|--|-----|
| 4.2. Postępowanie zażaleniowe przed sądem pierwszej instancji..... | 715 |
| 4.3. Postępowanie zażaleniowe przed sądem zażaleniowym .....       | 716 |
| 5. Skarga na wyrok sądu odwoławczego.....                          | 717 |

### **Rozdział XIII**

|  |            |
|--|------------|
| <b>Nadzwyczajne środki zaskarżenia .....</b>                                   | <b>721</b> |
| 1. Kasacja.....  | 721        |
| 1.1. Ogólna charakterystyka .....  | 721        |
| 1.2. Podstawy kasacji.....   | 722        |
| 1.3. Kasacja strony .....  | 726        |
| 1.4. Kasacja w trybie art. 521 k.p.k.....                                      | 728        |
| 1.5. Postępowanie w przedmiocie kasacji .....                                  | 729        |
| 2. Wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym orzeczeniem sądu.....      | 732        |
| 2.1. Uwagi wstępne .....   | 732        |
| 2.2. Podstawy wznowienia postępowania sądowego.....                            | 733        |
| 2.3. Przebieg postępowania w przedmiocie wznowienia postępowania sądowego..... | 736        |
| 2.4. Rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o wznowienie postępowania .....     | 738        |

### **Rozdział XIV**

|   |            |
|---|------------|
| <b>Postępowania sądowe po uprawomocnieniu się orzeczenia.....</b>                     | <b>741</b> |
| 1. Ogólna charakterystyka .....   | 741        |
| 2. Orzekanie kary łącznej.....  | 742        |
| 3. Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie..... | 746        |
| 4. Ułaskawienie .....   | 752        |

### **Rozdział XV**

|   |            |
|---|------------|
| <b>Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych .....</b>                            | <b>757</b> |
| 1. Uwagi wstępne .....  | 757        |
| 2. Pomoc prawna w sprawach karnych.....   | 760        |
| 3. Współpraca w ramach Unii Europejskiej w zakresie zatrzymania dowodów i zabezpieczenia mienia ..... | 764        |
| 4. Przejęcie i przekazanie ścigania .....   | 768        |
| 5. Ekstradycja .....  | 774        |
| 5.1. Pojęcie ekstradycji .....  | 774        |
| 5.2. Ekstradycja w ścisłym znaczeniu .....  | 774        |
| 5.3. Europejski nakaz aresztowania .....  | 779        |
| 6. Przejęcie i przekazanie orzeczeń do wykonania.....   | 791        |
| 7. Europejski nakaz ochrony.....  | 796        |



# WYKAZ SKRÓTÓW

## 1. Akty prawne

- EKPC – Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. poz. 284 ze zm.)
- k.c. – ustawa – Kodeks cywilny z 23.04.1964 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 459 ze zm.)
- k.k. – ustawa – Kodeks karny z 6.06.1997 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 1137 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa – Kodeks karny skarbowy z 10.09.1999 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 2137 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa – Kodeks karny wykonawczy z 6.06.1997 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 665 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa – Kodeks postępowania cywilnego z 17.11.1964 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 1822 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa – Kodeks postępowania karnego z 6.06.1997 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 1749 ze zm.)
- k.p.k.1969 – ustawa – Kodeks postępowania karnego z 19.04.1969 r. (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.)
- k.p.w. – ustawa – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia z 24.08.2001 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1713 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa – Kodeks rodzinny i opiekuńczy z 25.02.1964 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 682)
- k.s.h. – ustawa – Kodeks spółek handlowych z 15.09.2000 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 1577)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze sprost. i zm.)
- MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r., poz. 167)
- nowela lutowa – ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z 20.02.2015 r. (Dz.U. poz. 396)
- nowela marcowa – ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z 11.03.2016 r. (Dz.U. poz. 437 ze zm.)
- nowela wrześniowa z 2013 r. – ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z 27.09.2013 r. (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247 ze zm.)



|              |   |   |
|--------------|---|---|
| p.adw.       | - | ustawa – Prawo o adwokaturze z 26.05.1982 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1999 ze zm.)   |
| p.prok.2016  | - | ustawa – Prawo o prokuraturze z 28.01.2016 r. (Dz.U. poz. 177 ze zm.)   |
| p.p.s.a.     | - | ustawa – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi z 30.08.2002 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 1369 ze zm.)  |
| p.u.s.p.2001 | - | ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych z 27.07.2001 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 2062 ze zm.)   |
| p.w.k.p.k.   | - | ustawa – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego z 6.06.1997 r. (Dz.U. Nr 89, poz. 556 ze zm.)   |
| reg.prok.    | - | rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury z 7.04.2016 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 1206) |
| reg.sąd.     | - | rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości – Regulamin urzędowania sądów powszechnych z 23.12.2015 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 2316 ze zm.)                                      |
| TFUE         | - | traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, wersja skonsolidowana (Dz.Urz. UE C 326 z 26.10.2012 r., s. 47)   |
| TUE          | - | traktat o Unii Europejskiej, wersja skonsolidowana (Dz.Urz. UE C 326 z 26.10.2012 r., s. 13)  |
| u.o.i.n.     | - | ustawa o ochronie informacji niejawnych z 5.08.2010 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 1167 ze zm.)  |
| u.o.p.z.     | - | ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary z 28.10.2002 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 1541 ze zm.)                                     |
| u.o.z.p.     | - | ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z 19.08.1994 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 882)  |
| u.P          | - | ustawa o Policji z 6.04.1990 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 1782 ze zm.)   |
| u.PGRP       | - | ustawa o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej z 15.12.2016 r. (Dz.U. poz. 2261)  |
| u.p.s.n.     | - | ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z 26.10.1982 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 1654 ze zm.)   |
| u.r.p.       | - | ustawa o radcach prawnych z 6.07.1982 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 233 ze zm.)   |
| u.SN.2002    | - | ustawa o Sądzie Najwyższym z 23.11.2002 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 1254 ze zm.)  |
| u.ś.k.       | - | ustawa o świadku koronnym z 25.06.1997 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 1197)  |
| u.TS         | - | ustawa o Trybunale Stanu z 26.03.1982 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 2050)   |

## 2. Organy, organizacje, instytucje

|      |   |                                    |
|------|---|------------------------------------|
| ENA  | - | Europejski Nakaz Aresztowania      |
| ETPC | - | Europejski Trybunał Praw Człowieka |
| SN   | - | Sąd Najwyższy                      |
| TK   | - | Trybunał Konstytucyjny             |

### 3. Czasopisma, publikatory

|             |   |  |
|-------------|---|--|
| AUL         | – | Acta Universitatis Lodziensis  |
| AUMCS       | – | Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska  |
| AUWr        | – | Acta Universitatis Wratislaviensis   |
| BPK         | – | Biuletyn Prawa Karnego   |
| CPKNP       | – | Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych  |
| Dz.U.       | – | Dziennik Ustaw   |
| Dz.Urz.     | – | Dziennik Urzędowy  |
| Dz.Urz.UE   | – | Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej  |
| Dz.Urz.WE   | – | Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich  |
| EP          | – | Edukacja Prawnicza   |
| EPS         | – | Europejski Przegląd Sądowy   |
| GSP         | – | Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa  |
| IN          | – | Ius Novum  |
| KZS         | – | Krakowskie Zeszyty Sądowe  |
| LEX         | – | System Informacji Prawnej Wydawnictwa Wolters Kluwer   |
| MoP         | – | Monitor Prawniczy  |
| MoPod       | – | Monitor Podatkowy  |
| NP          | – | Nowe Prawo   |
| OSNKW       | – | Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa   |
| OSNSK       | – | Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych   |
| OSP         | – | Orzecznictwo Sądów Polskich (1921–1939), Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych (1957–1989), Orzecznictwo Sądów Polskich (od 1990 r.) |
| OSPika      | – | Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych  |
| OTK         | – | Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego   |
| OTK-A       | – | Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A  |
| Pal.        | – | Palestra   |
| PiP         | – | Państwo i Prawo  |
| PP          | – | Problemy Praworządności  |
| PPA         | – | Przegląd Prawa i Administracji   |
| PPK         | – | Problemy Prawa Karnego   |
| PPK         | – | Przegląd Prawa Karnego   |
| PPol        | – | Przegląd Policyjny   |
| Prok. i Pr. | – | Prokuratura i Prawo  |
| PrzSejm     | – | Przegląd Sejmowy   |
| PS          | – | Przegląd Sądowy  |
| Rej.        | – | Rejent   |
| RPEiS       | – | Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny (w latach 1921–1925 Ruch Prawniczy i Ekonomiczny)  |
| SI          | – | Studia Iuridica  |
| SP          | – | Studia Prawnicze   |
| TPP         | – | Transformacje Prawa Prywatnego   |
| ZNUŁ        | – | Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego   |

### 4. Inne skróty

|      |   |         |
|------|---|---------|
| art. | – | artykuł |
| nr   | – | numer   |

|       |   |                       |
|-------|---|-----------------------|
| pkt   | - | punkt                 |
| post. | - | postanowienie         |
| poz.  | - | pozycja               |
| RP    | - | Rzeczpospolita Polska |
| uchw. | - | uchwała               |
| ust.  | - | ustęp                 |
| wyr.  | - | wyrok                 |

## SŁOWO WSTĘPNE

Niniejszy podręcznik jest pomyślany jako wykład podstawowej wiedzy z zakresu prawa karnego procesowego, której znajomości należy oczekiwać od studenta i absolwenta prawa. Zawiera systematyczne i gruntowne przedstawienie problematyki prawa karnego procesowego, obejmujące zagadnienia teorii procesu karnego oraz międzynarodowych i konstytucyjnych uwarunkowań procesu karnego, zagadnienia części ogólnej prawa karnego procesowego oraz zagadnienia dotyczące przebiegu procesu karnego z uwzględnieniem jego zasadniczych odmian. Ze względu na ograniczoną objętość podręcznika z zakresu wykładu wyłączone zostały niektóre mniej istotne zagadnienia, np. postępowania karnego w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych czy dotyczące kosztów procesu, inne z kolei wymagały zobrazowania w skróconej formie, np. problematyka rzeczników interesu społecznego czy kwestia utrwalania czynności procesowych.

Na tle prowadzonych w podręczniku analiz i prezentowanych stanowisk interpretacyjnych wyraźnie zaznacza się jednolita perspektywa przyjmowana przez wszystkich autorów, związana z położeniem szczególnego nacisku na aspekt gwarancyjny prawa karnego procesowego, ochronę praw i wolności uczestników procesu oraz realizację wartości i standardów konstytucyjnych na gruncie procesu karnego.

Podręcznik został przygotowany przede wszystkim z myślą o osobach studiujących prawo lub administrację. W zgodnej ocenie autorów model kształcenia uniwersyteckiego nie może ze swej natury sprowadzać się do kształcenia praktycystycznego, dlatego podręcznik zawiera treści teoretyczne, które służą pogłębieniu wiedzy o przedmiocie. Wolno sądzić, że w tym zakresie treść podręcznika nie pozostanie obojętna teoretykom procesu karnego. Uwzględnienie przez autorów w szerokim zakresie aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów powszechnych oraz przedstawianie konkretnych rozwiązań w kwestiach spornych, które z reguły ujawniają się w wymiarze praktycznym, pozwala jednocześnie z pełnym przekonaniem rekomendować lekturę podręcznika absolwentom prawa odbywającym aplikacje prawnicze. Z przedstawionych względów podręcznik może również służyć zaktualizowaniu i usystematyzowaniu wiedzy karnoprosesowej przez praktyków wykonujących zawód sędziego, prokuratora, radcy prawnego lub

adwokata, zwłaszcza w kontekście istotnych zmian prawa karnego procesowego, które miały miejsce na przestrzeni ostatnich kilku lat.

Pod względem układu treści, podstawowych założeń i koncepcji teoretycznych podręcznik niniejszy nawiązuje wprost do znakomitych opracowań podręcznikowych przygotowanych przez Pana Profesora Kazimierza Marszałę lub pod Jego redakcją, których pierwsze wydania ukazały się przed ponad 30 laty i przez długi czas stanowiły podstawowe źródło wiedzy na temat procesu karnego, wykorzystywane w różnych ośrodkach akademickich w całej Polsce. Będąc dziełem wspólnym Nauczyciela i Jego wychowanków, podręcznik jest świadectwem niezaprzeczalnych zasług Pana Profesora w stworzeniu i rozwoju ośrodka nauki prawa karnego procesowego na Uniwersytecie Śląskim.

Podręcznik, ze względu na szczupłość miejsca, nie wykazuje pełnego warsztatu naukowego, który stanowił podstawę jego opracowania, zawartych w nim też, wyrażonych poglądów i ich argumentacji. Zawiera wybór podstawowej literatury, obejmujący najbardziej aktualne, z reguły najnowsze, pozycje piśmiennicze odnoszące się do najbardziej aktualnego stanu prawnego. Wykazy literatury mogą z pewnością służyć pomocą w zajęciach typu seminaryjnego i w przygotowaniu pracy dyplomowej z dziedziny procesu karnego.

W imieniu autorów wyrażam nadzieję, że podręcznik pozwoli studentom dobrze opłacać podstawową wiedzę z zakresu procesu karnego i zarazem przygotować się do jej praktycznego wykorzystania lub zainspiruje do pogłębienia określonych zagadnień w ramach seminariów magisterskich bądź doktoranckich albo w pracy naukowej.

*Jarosław Zagrodnik*

*wrzesień 2017 r.*

## Rozdział I

# ZAGADNIENIA WSTĘPNE

## 1. Pojęcie procesu karnego

Nazwa „proces” jest wyrażeniem wieloznacznym. Fakt ten rodzi konieczność ustalenia desygnatów tej nazwy.

W języku polskim przez proces rozumie się przebieg regularnie następujących po sobie poszczególnych stadiów rozwoju czegoś, co pozostaje w ścisłym związku przyczynowym, składając się na jednolity ciąg, cykl rozwojowy<sup>1</sup>. W tym znaczeniu nazwa proces występuje jako zjawisko przyrody (np. proces chemiczny, biologiczny proces rozwojowy), jak i jako zjawisko społeczne (np. proces rozwoju formacji społecznej). W tym znaczeniu są to realnie istniejące desygnaty nazwy „proces”.

W ramach procesów występujących w życiu społecznym odrębną grupę stanowią procesy prawne. Przez proces prawny rozumie się przewidziany przez prawo zespół działań, które zmierzają do osiągnięcia oznaczonego skutku prawnego<sup>2</sup>. Z procesem prawnym mamy do czynienia wszędzie tam, gdzie prawo do jego realizacji, wywołania odpowiednich skutków prawnych, wymaga podjęcia określonego łańcucha oznaczonych czynności. Tak szeroko rozumiany proces prawny obejmuje różnorakie zespoły czynności, w tym skomplikowane postępowania w celu wydania rozstrzygnięcia.

Najważniejszą grupę w ramach procesu prawnego stanowią te procesy, które odbywają się przed oznaczonym podmiotem rozstrzygającym o jego przedmiocie. W ramach tego procesu podmiot kierujący nim – najczęściej organ państwowy (sąd) – ustala naruszenie prawa, stosując za nie odpowiednie konsekwencje prawne, albo ustala istnienie lub nieistnienie konkretnego uprawnienia lub stosunku prawnego, albo wreszcie ustala nowe stosunki prawne.

---

<sup>1</sup> Por. *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 7, Warszawa 1965, s. 8.

<sup>2</sup> M. Cieślak, *Polska procedura karna*, Warszawa 1984, s. 9–10.

Z reguły organ (sąd), badając określony stan (pewną rzeczywistość) w celu wydania rozstrzygnięcia, czyni to na żądanie uprawnionego podmiotu.

Z żądaniem wydania rozstrzygnięcia, zwłaszcza sądowego, występuje osoba mająca w tym interes prawny lub organ Państwa działający w interesie społecznym.

Ze względu na podstawowe kryterium w odniesieniu do przedmiotu procesu można wyodrębnić odpowiadający mu rodzaj procesu przed organem państwa (sądem), a więc można mówić o procesach: karnym, cywilnym, administracyjnym itp. Każdy z tych procesów służy realizacji odpowiadających mu dziedzin prawa materialnego. Z pewnym uproszczeniem można powiedzieć, że proces karny służy realizacji prawa karnego materialnego, proces cywilny realizacji prawa cywilnego, rodzinnego i prawa pracy itd., choć w przeciwieństwie do prawa karnego proces cywilny nie stanowi jedynej formy urzeczywistnienia prawa cywilnego.

Realizacja prawa karnego może nastąpić tylko poprzez przeprowadzenie procesu karnego, co oznacza, że ustalenie popełnienia przestępstwa i jego sprawcy oraz wymierzenie kary może nastąpić jedynie w warunkach prowadzenia procesu karnego. **Proces karny jest zatem obligatoryjną formą stwierdzenia winy określonej osoby z powodu popełnionego przestępstwa.**

Wynika to przede wszystkim z faktu, że w celu ustalenia popełnienia przestępstwa przez oznaczoną osobę konieczne jest wydanie przez sąd prawomocnego wyroku skazującego, który w stosunku do tej osoby i jej czynu wyłącza domniemanie niewinności (art. 42 ust. 3 Konstytucji RP).

Proces karny jest wypełniony działaniami występujących w nim uczestników. Proces taki stanowi pewien przebieg, czyli jest zjawiskiem w ruchu. Jest on pewnym zamkniętym układem pozwalającym na określenie jego początku i końca. Przebieg procesu odbywa się po torze składającym się z następujących po sobie etapów, ogniw procesowych, tworzących tok procesu. Proces będący ruchem zmierza do określonego rezultatu, który jest jego celem. Proces jest więc zawsze określoną, zamierzoną działalnością ludzką, a więc działalnością celową. Proces jest instytucją prawną świadomie powołaną przez ustawodawcę do osiągnięcia określonych celów i świadomie w tym zakresie wykorzystywaną<sup>3</sup>.

Żadne ogniwo ruchu w toku procesu nie jest zachowaniem oderwanym, lecz ściśle powiązanim z układem czynności w tym toku, a także z przedmiotem procesu, co do którego ma zapaść rozstrzygnięcie organu procesowego.

**Proces karny** stanowi więc przewidziane prawem zachowanie organów państwowych i pozostałych uczestników zmierzające do wykrycia i ustalenia czynu przestępnego i jego

<sup>3</sup> M. Cieslak, *Polska procedura...*, 1984, s. 9 i n.

sprawcy oraz do wymierzenia mu kary lub zastosowania innych środków albo – w razie stwierdzenia braku przestępstwa, sprawstwa lub istnienia okoliczności wyłączających odpowiedzialność – do uniewinnienia oskarżonego.

### **Wymiar sprawiedliwości sprawuje jedynie sąd (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP).**

Nazwa „proces karny” może być używana w znaczeniu ogólnym, tzn. abstrakcyjnym, i w znaczeniu konkretnym.

**Proces konkretny** stanowi przewidzianą prawem działalność określonych uczestników, odbywającą się w oznaczonym procesie o konkretne przestępstwo lub przeciwko oznaczonej osobie lub osobom o konkretne przestępstwo (np. proces ZOMO-wców tłumiących strajk w kopalni Wujek w Katowicach).

W znaczeniu ogólnym jest to działalność przewidziana obowiązującymi przepisami, mająca na celu wykrycie i ustalenie czynu, jego sprawcy oraz wymierzenie kary lub zastosowanie innych środków karnych, będąca modelem przewidzianym w obowiązujących przepisach, któremu powinien być podporządkowany każdy proces karny w znaczeniu konkretnym, tzn. każdy proces przeciwko oznaczonej osobie. Jest to model postulowany, model normatywny, o charakterze wirtualnym, ale stanowiący podstawę prawną konkretnej działalności procesowej.

**Model normatywny, czyli postulowany** (wirtualny), może być rozumiany dwojako. **Formalnie**, tzn. że jego ujęcie ogranicza się do przepisów, które określają jego bieg. **Praktyczne** ujęcie modelu normatywnego bierze pod uwagę nie tylko same przepisy prawne, lecz także czynniki mające wpływ na interpretację w procesie stosowania przepisów prawa procesowego, do których można zaliczyć wykładnię udzielaną przez Sąd Najwyższy, Trybunał Konstytucyjny itp. A zatem **model normatywny w sensie praktycznym** uwzględnia system obowiązujących przepisów i sumę doświadczeń w jego stosowaniu. To ujęcie jest mało uchwytnie i może ulegać ciągłym zmianom. Pozwala ono jednak na porównanie modelu postulowanego przez ustawę z jego praktyczną realizacją, wskazując na niedostatki i luki w modelu postulowanym lub na błędy czynione w praktyce.

W dalszych wywodach używamy nazwy „proces karny” w znaczeniu normatywnym, uwzględniającym zarówno ujęcie postulowane, jak i praktyczną jego realizację.

Niekiedy wskazuje się na jeszcze inny zakres znaczeniowy nazwy „proces karny”. Mówi się o procesie w sensie teoretycznej wizji, mając na myśli system poglądów (idei) na sposób ukształtowania postępowania, adresowany do twórców ustawy. To znaczenie nazwy „proces karny” nabiera szczególnego znaczenia w okresie nowelizacji lub formułowania projektu nowej kodyfikacji prawa karnego procesowego.



**Radosław Koper** – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Śląskiego, pracownik Katedry Prawa Karnego Procesowego WPiA UŚ; specjalista w zakresie procesu karnego i prawa prasowego; autor kilkudziesięciu opracowań o charakterze naukowym i dydaktycznym.

**Kazimierz Marszał** – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, przez wiele lat kierownik Katedry Prawa Karnego Procesowego WPiA UŚ; twórca ośrodka nauki procesu karnego na Uniwersytecie Śląskim; autor ponad 100 opracowań z dziedziny procesu karnego.

**Jarosław Zagrodnik** – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Śląskiego, radca prawny; specjalizuje się w dziedzinie procesu karnego oraz prawa i procesu karnego skarbowego; autor kilkudziesięciu opracowań z zakresu wskazanej problematyki.

**Kazimierz Zgryzek** – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, kierownik Katedry Prawa Karnego Procesowego UŚ, były dziekan WPiA UŚ, adwokat; autor kilkudziesięciu prac z zakresu prawa karnego procesowego.

Podręcznik – jako wykład podstawowej wiedzy z zakresu prawa karnego procesowego – zawiera systematyczne i gruntowne omówienie:

- teorii procesu karnego,
- międzynarodowych i konstytucyjnych uwarunkowań procesu karnego (m.in. aspektu gwarancyjnego prawa karnego procesowego, ochrony praw i wolności uczestników procesu oraz realizacji wartości i standardów konstytucyjnych na gruncie procesu karnego),
- zagadnień części ogólnej prawa karnego procesowego oraz dotyczących przebiegu procesu karnego, z uwzględnieniem jego zasadniczych odmian.

W publikacji przedstawiono konkretne rozwiązania kwestii spornych w praktyce. Podręcznik uwzględnia gruntowne zmiany legislacyjne dokonane nowelą do Kodeksu postępowania karnego z 11.03.2016 r., a także kolejne zmiany wprowadzone ustawami m.in. z 10.06.2016 r., 23.03.2017 r. oraz 12.07.2017 r.

Publikacja nawiązuje do opracowań przygotowywanych przez prof. Kazimierza Marszała, które przez ponad 30 lat służyły przyswojeniu wiedzy z zakresu procesu karnego.

Podręcznik został przygotowany przede wszystkim z myślą o osobach studiujących prawo lub administrację oraz aplikantach. Może służyć zaktualizowaniu i usystematyzowaniu wiedzy karno-procesowej praktykom wykonującym zawód sędziego, prokuratora, radcy prawnego lub adwokata, zwłaszcza w kontekście układających się już w określony ciąg istotnych zmian prawa karnego procesowego, które nastąpiły w ostatnich latach.

**LEXOTEKA**  
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników  
dostępnych online

[www.lexoteka.pl](http://www.lexoteka.pl)



9788381077385 W01P01

ISBN 978-83-8107-738-5



9 788381 077385

**ZAMÓWIENIA:**

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL